

флоту Російської Федерації. До категорії М. обл. і респ. значення належать ті, які є екон. і культурними центрами, мають розвинуту промисловість, комун. господарство, значний житловий фонд, з кількістю населення понад 30 тис. жителів; до категорії М. районного значення — М., на території яких розташовані пром. підприємства, комун. господарства, житловий фонд, мережа соціально-культурних закладів і підприємств, з кількістю населення понад 10 тис. жителів, не менше 2/3 якого зайняте у промисловості, торгівлі, управлінні, сферах послуг, культури. Віднесення населених пунктів до категорії М. належить до відання ВР України.

О. В. Батанов.

МІСТОБУДІВНИЙ КАДАСТР — система відомостей про стан населених пунктів як об'єктів забудови та місця проживання. Містить відомості про належність територій міста, села чи селища міського типу до відповідних функціональних зон, сучасне та перспективне призначення окремих територій і зем. ділянок, стан їх забудови, характеристики будинків і споруд на землях усіх форм власності, а також про соціальну, інженерну і трансп. інфраструктуру, екол. та інженерно-геологічні умови територій населених пунктів. М. к. призначений для забезпечення суб'єктів містобудування необхідною для цього інформацією. Його використовують, зокрема, суб'єкти містобудування при вирішенні питань: прогнозування розвитку, планування і забудови населених пунктів; розміщення, проектування, будівництва і реконструкції об'єктів житлово-цив., виробничого, комун. та ін. призначення; охорони пам'яток архітектури і містобудування тощо.

Ведення М. к. регулюється Законом України «Про основи містобудування» (1992) та постановою КМ України «Про містобудівний кадастр» (2011). Джерелами даних для М. к. населених пунктів є документовані держ., відомчі та ін. джерела інформації.

М. к. ведеться за рахунок коштів місц. бюджетів. Його ведення покладено на місц. органи містобудування та архітектури. Для виконання робіт по веденню М. к. при місц. органах містобудування і архітектури можуть утворюватися спеціалізовані підрозділи, у т. ч. госпрозрахункові, або залучатися на договірних засадах наук.-дослідні та проектні організації містобудівного профілю, інші спеціалізовані організації. М. к. ведеться по кожному населеному пункту України. Однак дані М. к. узагальнюються на рівні адм. районів, областей та України в цілому.

П. Ф. Кулинич.

МІСТОБУДУВАННЯ — комплекс екон., орг., інженерно-тех., екол., прав. та ін. заходів, спрямованих на створення і підтримання повноцінного середовища для проживання людей і задоволення їхніх матеріальних, соціальних та духовних потреб. Відповідно до законодавства України містобудівна діяльність включає прогнозування розвитку та планування території, проектування, будівництво і реконструкцію об'єктів житлово-цив., виробничого призначення, спорудження ін. об'єктів, реконструкцію архітектурних комплексів і ансамблів, створення інженерної і трансп. інфраструктури та ін. Важливою передумовою цієї діяльності є створення та ведення містобудівного кадастру — системи даних про стан населених пунктів як об'єктів забудови та місць проживання населення.

Суб'єктами М. є держ. органи, органи місц. самоврядування, громадяни та юрид. особи України, а також іноз.

держав. До суб'єктів М. належать: територія України та її адм.-тер. одиниці; функціонування зони цих одиниць (виробничі, рекреаційні, комун., охорони нерухомої культурної і природної спадщини та ін.); будинки і споруди та їх комплекси; комунікації та споруди інженерної і трансп. інфраструктури.

Осн. прав. актами, що визначають юрид., екон., соціальні та орг. засади містобудівної діяльності, є Закони України «Про основи містобудування» (1992) і «Про регулювання містобудівної діяльності» (2011), спрямовані на формування оптимального життєвого середовища, раціонального природокористування та збереження культурної спадщини, забезпечення сталого розвитку територій з урахуванням держ., громад. та приватних інтересів. Сусп. відносини у сфері М. регулюються також відповідними нормами ЦК України, ГК України та ЗК України, Законів України «Про інвестиційну діяльність» (1991), «Про охорону навколишнього природного середовища» (1991), «Про пожежну безпеку» (1994), «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення» (1994), «Про екологічну експертизу» (1995), «Про архітектурну діяльність» (1999), «Про землеустрій» (2003), «Про фінансово-кредитні механізми і управління майном при будівництві житла та операціях з нерухомістю» (2003), «Про оренду землі» (2004), «Про благоустрій населених пунктів» (2005), «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду» (2007), «Про будівельні норми» (2009), ін. актами адм., цив., госп., зем., екол. законодавства України. Юрид. відповідальність за порушення містобудівного законодавства встановлена Законом України «Про відповідальність підприємств, їх об'єднань, установ та організацій за правопорушення у сфері містобудування» (1994) тощо.

В. П. Нагребельний.

МІСЦЕ ЗЛОЧИНУ — простір, у т. ч. територія місцевості, лінія кордону, ділянка земної, водної поверхні чи повітряного простору, приміщення або трансп. засіб, де були розпочаті, продовжені, закінчені чи припинені злочинні дії. КК України називає такі М. з., як місце позбавлення волі, повітряний простір України та її континентальний шельф, житло, повітряне судно, поле бою та ін.

Чинність КК України взагалі залежить від М. з., зокрема від того, вчинено злочин на території України чи за її межами (ст. 6). Крім того, ряд діянь набувають ознак злочину лише за умови, якщо вони вчинені на території України (скажімо, незаконне ввезення на територію України відходів і вторинної сировини — ст. 268) чи, навпаки, за її межами (участь без дозволу відповідних органів держ. влади у збройних конфліктах інших держав — ч. 2 ст. 447).

Як у назвах, так і в інших випадках М. з. може бути конструктивною (необхідною або кваліфікуючою) ознакою об'єктивної сторони складу злочину. Так, М. з. є необхідною ознакою складу злочину у статтях КК України, що передбачають відповідальність за: порушення правил використання повітряного простору (ст. 282), порушення недоторканності житла (ст. 162), порушення законодавства про континентальний шельф України (ст. 244), втечу з місця позбавлення волі або з-під варти (ст. 393), або із спеціалізованого лікувального закладу (ст. 394), порушення правил безпеки на вибухонебезпечних підприємствах або у вибухонебезпечних цехах (ст. 273), незаконного перевезення на повітряному

судні вибухових або легкозаймистих речовин (ст. 269), незаконне публ. вживання наркотичних засобів (ст. 316), мародерство (ст. 432) тощо. Іноді М. з. є альтернативною ознакою, тобто такою, яка стає необхідною лише за відсутності інших факультативних ознак об'єктивної сторони складу злочину (так, за ст. 248 полювання є незаконним, якщо воно вчинене в заповідниках або на інших територіях та об'єктах природно-заповідного фонду, або на звірів, птахів чи інші види тваринного світу, що занесені до Червоної книги України).

У статтях, що встановлюють відповідальність за крадіжку (ч. 3 ст. 185), грабіж (ч. 3 ст. 186), приховування або перекручення відомостей про екол. стан чи про захворюваність населення (ч. 2 ст. 238), незаконний збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ч. 2 ст. 307) тощо, М. з. (приміщення, сховище, житло, місцевість, оголошена зоною надзвичайної екол. ситуації, місця масового перебування громадян) є кваліфікуючою ознакою.

У крим. процесі України М. з. є обставиною, яка підлягає доказуванню (п. 1 ст. 64 КПК України), і повинно бути зазначене у постанові про притягнення до відповідальності обвинуваченого (ст. 132), а також в описовій частині обвинувального висновку та мотивувальній частині вироку (ст. 223 і 334).

М. І. Хавронюк.

МІСЦЕ ПРОЖИВАННЯ — житловий будинок, квартира, інше приміщення, придатне для проживання в ньому (гуртожиток, готель тощо), у відповідному населеному пункті, в якому фіз. особа проживає постійно, переважно або тимчасово (п. 1 ст. 29 ЦК України). Під місцем постійного проживання розуміють те місце, де громадянин розмістився в силу життєвих обставин. Під місцем переважного проживання — місце, в якому особа перебуває більше часу, ніж в інших місцях, напр., у зв'язку з виконанням нею своїх труд. обов'язків. Під тимчасовим М. п. — місце перебування особи під час відпустки, відрядження тощо. Визначення М. п. має суттєве юрид. значення, оскільки з ним пов'язуються прав. наслідки здійснення багатьох видів правочинів. Так, за місцем знаходження кредитора чи боржника визначається місце виконання певних видів зобов'язань. Для громадян, які за своїм прав. статусом не можуть вільно обирати М. п., законодавство визначає необхідне їм «легальне» М. п. До таких осіб належать діти, малолітні, неповнолітні та недієздатні особи (ч. 3—5 ст. 29 ЦК України). Неповнолітні особи від 14 років мають право вільно обирати М. п. (ч. 2 ст. 29). Фіз. особа може мати кілька М. п.

Вільний вибір М. п. є одним із осн. конст. прав людини (ст. 33 Конституції України) та особистим немайновим правом людини, що охороняється законом. Дієздатна особа на свій розсуд обирає М. п. з прийняттям Закону України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні» від 11.XII 2003, яким замінено систему дозвільної прописки на систему реєстрації, рівень гарантії дотримання цього права суттєво підвищився.

І. Ф. Севрюкова.

МІСЦЕ РОБОТИ — підприємство, установа, організація, де робітник чи службовець виконує свою труд. функцію, а також місцевість, де розташовані відповідні підприємства, установи, організації. М. р. є однією з обов'язкових умов при укладенні труд. договору, яку працівник і роботодавець повинні визначити в процесі обопільної домовленості. До початку роботи за укладе-

ним труд. договором, вказується у ст. 29 КЗпП України, роботодавець зобов'язаний визначити працівникові робоче місце, забезпечити його необхідними для роботи засобами. Часто підприємство, установа чи організація (напр., будівельне управління, райхарчоторг тощо), зважаючи на специфіку своєї діяльності, мають декілька об'єктів, відділень, філіалів та ін. Здебільшого такі організації розташовані в одній місцевості, водночас вони можуть мати і мають об'єкти, розміщені один від одного на відповідній відстані. За цих обставин важливо визначити конкретне М. р. — філіал, відділення тощо, де здійснюватиметься труд. діяльність працівника, оскільки зміна структурного підрозділу роботодавцем на інший свідчитиме про зміну обумовленого труд. договором М. р. І навпаки, у випадках, коли в труд. договорі не обумовлено конкретне М. р., то таким для працівника є в цілому підприємство (установа чи організація) або його структурний підрозділ.

Перехід з одного структурного підрозділу в інший одного й того ж підприємства, установи, організації не є зміною М. р., а отже, не є переведенням на іншу роботу, а лише переміщенням, яке не потребує згоди працівника, якщо при цьому не змінюється ні труд. функція працівника за певною кваліфікацією, спеціальністю, посадою, ні розмір зарплати, ні інші суттєві умови праці, а в труд. договорі (наказі про зарахування на роботу) не було зазначено ні роду роботи, ні її виду, ні типу механізму, агрегату, який працівник повинен обслуговувати (напр., вантажопідйомність автомобіля, вид тяги локомотива), або не було передбачено виконання роботи на відповідному об'єкті (в майстерні, торговельній точці та ін.). При цьому переміщення працівника здійснюється роботодавцем без згоди працівника, що безпосередньо впливає із змісту ч. 2 ст. 32 КЗпП, де вказано, що не вважається переведенням на іншу роботу і не потребує згоди працівника переміщення його на тому самому підприємстві, в установі, організації на інше робоче місце, в інший структурний підрозділ у тій же місцевості, доручення роботи на іншому механізмі або агрегаті у межах спеціальності, кваліфікації чи посади, обумовленої труд. договором. Але й за такої ситуації роботодавець не має права переміщати працівника на роботу, протипоказану йому за станом здоров'я.

Д. О. Карпенко.

МІСЦЕВЕ ГОСПОДАРСТВО — 1) Сукупність підприємств, установ, організацій, які здійснюють на території села, селища, міста госп. діяльність, спрямовану на задоволення кол. (громад.) інтересів і потреб місц. жителів. Елементами М. г. є комун. підприємства, установи, організації, діяльність яких повністю підпорядкована інтересам тер. громад; інші підприємства, установи, організації, які не знаходяться у комун. власності, діяльність яких частково пов'язана з реалізацією громад. інтересів; органи місц. самоврядування, які регулюють і координують їх діяльність в інтересах місц. населення. Відносини органів місц. самоврядування з підприємствами, установами, організаціями, що перебувають у комун. власності відповідних тер. громад, будуються на засадах їх підпорядкованості, підзвітності та підконтрольності органам місц. самоврядування. Відносини органів місц. самоврядування з підприємствами, установами, організаціями, що не перебувають у комунальній власності, будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності в межах